

**ACTIVITATEA LUI MIHAIL BEREZOVSKI REFLECTATĂ ÎN DOCUMENTELE
ARHIVEI NAȚIONALE DIN PERIOADA BASARABIEI ȚARISTE**

THE ACTIVITY OF MIHAIL BEREZOVSKI REFLECTED IN THE DOCUMENTS
OF THE NATIONAL ARCHIVE DURING TSARIST BESSARABIA

HRISTINA BARBANOI,

lector universitar, doctor în studiul artelor și culturologie,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Este cunoscut faptul că activitatea componistică a unui autor oglindește sfera preocupărilor sale artistice și în același timp se prezintă ca o continuitate firească a evenimentelor din viața autorului, rezultatul componistic însuși fiind o reflecție a trăirilor sale sufletești, am căutat să reconstituim în primul rând principalele date biografice ale marelui înaintaș al artei corale basarabene Mihail Berezovski cu informații cât mai veridice, culese din surse arhivistice, ce se păstrează în fondurile Arhivei Naționale a Republicii Moldova. În limita acestui articol, am expus rezultatele obținute în urma analizei atente a informațiilor desprinse din filele dosarelor 467, 491, 493 inventarul 9 din Fondul 1862, precum și a dosarelor 116, 122, 136, 157, 170, 202, 215 din inventarul 12 a Fondului 208, ce datează din perioada în care Basarabia era Gubernie rusească și care s-au dovedit a fi niște documente cu adevărat inedite ce vin să aducă noi fascicule de lumină în biografia marelui compozitor, dirijor, pedagog și nu în ultimul rând preot Mihail Berezovski.

Cuvinte-cheie: Mihail Berezovski, date biografice, surse arhivistice, Fondurile Arhivei Naționale a Republicii Moldova

Currently, the religious musical creation of the great forerunner of Bessarabian choral art Mihail Berezovschi is the subject of a doctoral thesis which is in progress and whereas it is known that the compositional activity of an author reflects his artistic preoccupations and, at the same time, presents itself as a natural continuation of the events from the author's life, the componistic result itself is a reflection of his spiritual experiences, we tried to reconstruct at first the composer's main biographical data with information as truthful as possible, culled from archival sources that are kept in the National Archive of the Republic of Moldova's funds. Within this article, we presented the results of a careful analysis of the information gathered from the 467, 491, 493 tabs files 9 inventory from Fund 1862, also the 116, 122, 136, 157, 170, 202, 215 files 12 inventory from Fund 208, dating from the period when Bessarabia was a Russian Province and which have proven to be some really interesting documents coming to bring new light beams in the biography of the composer, conductor, pedagogue and last but not least the priest Mihail Berezovschi.

Keywords: Mihail Berezovschi, biographical data, archival sources, National Archive of the Republic of Moldova's Funds

În Arhiva Națională a Republicii Moldova găsim informații prețioase și deosebit de valoroase, sub forma unor documente dispersate în mai multe fonduri arhivistice, precum: Consistoriul duhovnicesc din Chișinău, Episcopia Chișinăului, Dosare personale (formulare de serviciu), diferite liste nominale etc. Unele informații cuprinse în dosarele din aceste fonduri vin să confirme anumite date privind activitatea profesională și viața personală a lui Mihail Berezovschi; altele dezvăluie aspecte încă necunoscute; în timp ce o a treia categorie vine să corecteze unele erori informaționale care deja au pătruns în circuitul cercetărilor muzicologice.

În documentul intitulat *Lista elevilor Seminarului teologic din Chișinău care au fost înmatriculați în anul de studii 1882–1883*, F.1862, inv.9, dos.467, găsim și numele lui M. Berezovschi, fiind trecut cu numărul 9 în lista elevilor din clasa 1, în calitate de bursier: *Berezovschi Mihail. Gubernia Basarabia. Județul Akkerman. Fiul răposatului Preot Andrei. Data nașterii: 8 noiembrie 1868, anul înmatriculării — 1882, 26 august* [1, f.17v–f.18].

În dosarul 491, inv.9 din F.1862, găsim documentul cu denumirea *Seminarul teologic din Chișinău: Evidența nominală a elevilor Seminarului Teologic din Chișinău pentru anul de studii 1887–1888*, în care numele lui M. Berezovschi îl regăsim deja în rândul elevilor din ultimul an — clasa a 6-a, lista bursierilor, numărul 3 în listă [2, f.1v, f.2].

Într-un alt dosar — nr.493, inv.9 din același fond — 1862, intitulat *Consiliul pedagogic al Seminarului teologic din Chișinău cu Atestatele și Adeverințele despre absolvire în ciornă cu listele celor care au absolvit cursul complet de studii*, am găsit *Adeverința* ce confirmă că elevul Mihail Berezovschi, a finisat studiile la Seminarul Teologic din Chișinău, la care fusese admis în august 1882, și pe care l-a finisat la 15 iunie 1888, cu nota 5 la purtare [3, f.10]. Această informație este confirmată și în publicația eparhială *Кишиневские Епархиальные Ведомости* din anul 1888, nr.13, unde regăsim numele lui Mihail Berezovschi în *Lista elevilor Seminarului Teologic din Chișinău întocmită după susținerea examenelor de la sfârșitul anului de studii 1887–1888* [4, p. 466–467]. În Diploma de absolvire a lui M. Berezovschi, ca și absolvent al Seminarului Teologic, este menționat faptul că poate fi angajat în cadrul serviciului bisericesc sau în calitate de învățător la școlile populare primare, în caz contrar este atenționat că va fi nevoit să restituie statului suma cheltuită pentru studii [3, f.10v].

Din documentul ce ilustrează Diploma de absolvire al viitorului compozitor, vedem că majoritatea disciplinelor le-a însușit pe note de 3 și 4, iar la cântarea bisericească a obținut nota maximă — 5. Prin acest document inedit putem confirma presupunerea enunțată de cercetătoarea Elena Nagacevschi în studiul său intitulat *Mihail Berezovschi: dirijor de cor și compozitor* în care relatează următoarele: „Deși nu dispunem de alte date vizând studiile la Seminarul Teologic din

Chișinău, putem presupune că Berezovschi a demonstrat rezultate remarcabile, mai ales în ceea ce privește materia muzicală” [5, p.12].

Totodată, din aceeași sursă am putut face cunoștință și cu lista disciplinelor care făceau parte din programul de studiu la Seminarul Teologic din Chișinău în acea perioadă istorică: *Tâlcuirea Sfintei Scripturi, Istoria bisericească universală, Istoria bisericii ruse, Teologia generală, Dogmatica, Teologia etică și Teologia comparativă, Îndrumarea practicii pastorale, Omiletica, Liturgica, Limba rusă, Istoria literaturii ruse, Istoria civilă universală, Istoria civilă a Rusiei, Algebra, Geometria, Trigonometria și Pascalia, Fizica și Cosmografia, Logica, Psihologia, Filosofia, Didactica, Limbile străine: latina, greaca și germana, Cântarea bisericească, Învățăturile ereticilor, Compunerea* [3, f.10–f.10v].

Conform deciziei Consiliului pedagogic al Conducerii Seminarului, cu aprobarea Arhiepiscopului, absolventul M. Berezovschi a fost promovat ca elev de categoria II. În mod evident, am fost curioși să știm care era semnificația acestor categorii, și am găsit răspuns la această întrebare în paginile *Anuarului Seminarului teologic superior “Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni” din Chișinău*. Astfel, am aflat că în categoria I se plasau elevii care nu aveau nici o notă mai mică de patru la studii, (4 după vechiul sistem de apreciere a cunoștințelor, sau 8 după sistemul nou) [6, p. 21, notă]. Iar întrucât seminaristul M. Berezovschi a avut și note de 3, s-a plasat, respectiv, în categoria II.

Considerăm a fi necesar să specificăm unele aspecte privind studiile la Seminarul teologic în acea perioadă. Rectorul Iconom Mitrofor Constantin Popovici, în *Prefața la Anuarul Seminarului teologic superior “Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni” din Chișinău* (datată cu 6 ianuarie 1926), menționează: „Seminarul nostru are numai curs superior și vechea numerotare a claselor rămasă din trecut, trebuiește descifrată precum urmează: clasa I de Seminar, este de fapt clasa V Secundară, clasa II–VI secundară etc., însă, când e vorba de comparație cu clasele seminariilor din Țară — cum și indică tabelele cu repartitia materiilor de studii pe clase — nicidecum nu se poate egala de ex. cl. II/VI de Seminar cu clasa VI din Regat sau cl. IV–VIII cu clasa 8 de Seminar din Regat, căci, în ce privește obiectele laice — elevii Seminarului nostru sunt înainte, iar în ce privește obiectele teologice — sunt ca timp în urmă, aceste obiecte făcându-se în special în clasele superioare speciale (V și VI), numai Istoria Bisericii făcându-se, de nevoie — așa cum se face și în Regat” [6, p. IV].

În articolul lui R. Arabăgiu *Cine ești, Mihail Berezovschi?*, găsim niște mărturii ale lui M. Berezovschi inserate la 15.XII.1917 în ziarul *Basarabia liberă*: „Seminarul teologic mi-a dat totul din ceea ce posed: principii morale, baze vitale, o disciplină de fier, facultatea de a lucra mult și sistematic, mi-a insiprat dragostea sfântă față de muncă” (citat după [7, p. 192]).

Urmărind raționamentul neobositului istorician D. Poștarencu, potrivit căruia Bairamcea și Cotiujenii Mari, ca locuri de naștere ale lui M. Berezovschi, trebuie excluse, aducând drept argumente în acest sens date din biografia tatălui său, Andrei Berezovschi [8, p. 203, c.1, notă], am identificat un articol semnat de Alexandr Burianov în numărul 21 al publicației periodice *Кишиневские Епархиальные Ведомости* editat în anul 1877, în care autorul prezintă lista preoților care au slujit în biserica din satul Volontiri în ordine cronologică. Prin ea se atestă că preotul Andrei Berezovschi s-a aflat în serviciu la această biserică între anii 1865–1867 (se pare nu până la sfârșitul anului 1867, întrucât următorul preot ce l-a succedat — Gheorghe Manuilov Varzopov — a slujit în perioada 1867–1868) [9, p. 906–917]. Iar în Arhiva Națională, în sursa *Registrul Ședințelor Consistoriului duhovnicesc chișinăuian pentru perioada iulie-septembrie*

1875, F.208, inv.1, dos.77, am găsit informații prețioase privind biografia tatălui lui M. Berezovschi, în care se relatează că „fostul preot al Soborului Înălțării Domnului din Akkerman, numit în anul 1871 pentru săvârșirea trebuințelor creștine în închisoarea din localitate, este transferat în satul Bairamcea (care mai poartă denumirea Nicolaevca Nouă-Rusească) din data de 28 iunie 1875” [10, f.1320]. Aceasta înseamnă că între 1865–1867 A. Berezovschi s-a aflat în satul Voluntiri, între 1867–1871 a slujit la biserica *Acoperământul Maicii Domnului* din satul Caplani, între 1871–1875 a slujit la Soborul *Înălțării Domnului* din Akkerman, iar din 28 iunie 1875 a fost transferat în satul Bairamcea. Așadar, făcând cunoștință la modul direct cu aceste dovezi documentare, susținem ideea lui D. Poștarencu precum că locul real în care s-a născut M. Berezovschi este localitatea Caplani.

În *Dosarele clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1890*, F.208, inv.12, dos.116 [11], găsim numele lui Mihail Berezovschi printre clericii Catedralei *Nașterea Domnului* din Chișinău. În filele acestui document arhivistic este indicat ca an al nașterii viitorului compozitor 1867, iar locul nașterii — Caplani, județul Akkerman. Mai este menționat faptul că a absolvit Seminarul Teologic în anul 1888, iar la 1 octombrie 1889 a fost hirotonit preot la biserica cu hramul *Arhanghelul Mihail* din Chișinău. Informația privind data la care a fost hirotonit este confirmată și în nr.21 din anul 1889 al publicației periodice *Кишиневские Епархиальные Ведомости*, în compartimentul *Instrucțiuni privind autoritățile eparhiale*, la categoria *Hirotoniți* [12, p. 887]. Din dosarul sus-menționat mai aflăm că la data de 24 martie 1890 M. Berezovschi a fost transferat la Soborul Catedralei în postura de preot, despre acest eveniment important din activitatea duhovnicească a lui M. Berezovschi este relatat în mod oficial în paginile publicației *Кишиневские Епархиальные Ведомости*, nr.9 din anul 1890, în compartimentul *Instrucțiuni privind autoritățile eparhiale*, la categoria *Transferați* [13, p. 387–388]. În data de 14 mai 1890 este numit de către Înalt Prea Sfințitul Serghie în calitate de preot la depunerea jurământului în cadrul Judecății de circumscripție. Din filele aceluiași dosar, mai aflăm și date privind viața personală: faptul că era căsătorit cu Elena Dimitrievna în vârstă de 18 ani, și primul său fecior — Andrei avea doar 1 an [11, f.15v].

Și în *Lista dosarelor clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1893*, F.208, inv.12, dos.122, numele lui M. Berezovschi figurează în rândul clericilor Catedralei *Nașterea Domnului* din Chișinău. Informația în linii generale este păstrată, fiind completată de un nou eveniment din cariera lui M. Berezovschi: la 15 iunie 1891, prin rezoluția Înalt Prea Sfințitului Isachie, este numit în funcția de subdirijor al Corului arhieresc al Catedralei din Chișinău. În plan familiar, survin unele modificări, familia îmbogățindu-se cu încă 2 copii: în afară de feciorul Andrei în vârstă de 4 ani, mai apare numele a două fete — Maria de 3 ani și Evghenia de 2 ani [14, f.154v].

În *Lista dosarelor clericilor din bisericile Chișinăului pentru anul 1898*, F.208, inv.12, dos.136, în cercul clericilor Catedralei, pe lângă datele ce figurează și în dosarul cu aceeași denumire pentru anul 1893 găsim și informații noi despre activitatea lui M. Berezovschi: astfel aflăm că la data 11 ianuarie 1894 este eliberat din postura de subdirijor al Corului Catedralei după propria voință. Iar în primăvara aceluiași an (1894), la 22 martie este numit profesor de cânt la *Gimnaziul Nr.2*. Tot în anul 1894, la 11 august devine profesor de cânt și dirijor de cor la *Gimnaziul Nr.1*. În data 29 august 1894, la Congresul eparhial duhovnicesc a fost ales ca membru al Comisiei de revizie la Fabrica de lumânări, în baza unui certificat. La 3 octombrie 1896, prin rezoluția Înalt Prea Sfințitului Neofit, este numit din nou subdirijor al Corului arhieresc al Catedralei. La 10 octombrie 1896, conform cererii personale, a fost eliberat din funcția de profesor de cânt la

Gimnaziul Nr.1, însă la 10 septembrie 1897, la cererea directorului Gimnaziului Nr.1 a fost rechemat în funcția de profesor de cânt la acea instituție de învățământ. În filele aceluiași dosar, mai găsim informația privind faptul că M. Berezovschi a fost decorat cu medalia de argint pentru slujirea în timpul Împăratului Alexandru al III-lea, presupunem că această informație a fost adăugată de însuși Mihail Berezovschi în momentul în care a semnat acest document, întrucât scrisul este identic cu cel din semnătură și chiar dimensiunea literelor este în mod evident distinctă față de restul informației incluse în acest dosar. În compartimentul ce include informații privind starea familială a preotului sunt înregistrați deja 4 copii: Andrei în vârstă de 8 ani, Maria — 7 ani, lipsește numele Evgheniei ce figura în dosarul anterior, dar apar alți 2 membri — Dimitrii în vârstă de 5 ani și Alexandra de 4 ani [15, f.238v].

În *Dosarele clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1904*, F. 208, inv.12, dos.157, în dosarul preotului Mihail Berezovschi apare un alt an al nașterii — 1868, față de 1867 cum era indicat în dosarele anterioare. Lista evenimentelor din viața compozitorului se completează după cum urmează: la 29 octombrie 1899, conform deciziei Consiliului profesoral eparhial, confirmat prin rezoluția Înalț Prea Sfinției Sale de la 17 noiembrie 1899, lui M. Berezovschi i se aduc mulțumiri pentru munca de profesor de cântare bisercească la cursurile de vară ale profesorilor și profesoarelor de la Școlile bisericesti ale Eparhiei Chișinăului. În data 14 decembrie 1901, i se aduc mulțumiri pentru munca sânguincioasă întru predarea cântării corale bisericesti și a metodelor lor la Cursurile pedagogice de vară derulate între 1900–1901 la Chișinău pentru profesorii din Școlile bisericesti ale Eparhiei Basarabiei [16, f.241v, f.242v].

Tot din acest document aflăm despre faptul că Mihail Berezovschi, în data de 7 mai 1902 devine posesorul unui certificat de dirijor de cor eliberat de Conducerea Capelei Imperiale cu numărul 666/263 [16, f.242v].

În filele aceluiași dosar găsim unele informații scrise de însuși Mihail Berezovschi care completează lista evenimentelor din viața sa cu următoarele date: la 7 decembrie 1898 este gratificat cu *Nabederniță* pentru slujirea impecabilă și îndeplinirea stăruitoare a obligațiilor preoțești; la 31 august 1904, prin rezoluția cu numărul 247 emisă de Înalț Prea Sfințitul Vladimir este numit dirijor al Corului arhieresc; iar la 3 decembrie 1904 a fost gratificat cu *Scufie* pentru slujire sânguincioasă [16, f.241v, f.242v].

La vârsta de 37 de ani Mihail Berezovschi avea înregistrați 6 copii: Andrei în vârstă de 14 ani și Dumitru de 10 ani — elevi la *Gimnaziul Nr.1*; Maria de 13 ani și Alexandra de 9 ani — eleve la *Gimnaziul Principesa Dadiani*; Zinaida de 5 ani și Elena de 3 ani [16, f.242v].

În *Dosarele clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1906*, F. 208, inv.12, dos.170, numele Preotului M. Berezovschi apare sub numărul 4 în lista clericilor ce slujesc la Soborul Catedralei din Chișinău. Dintre datele noi ce apar în acest dosar menționăm: la 13 ianuarie 1905 este numit membru al Consiliului Școlii Eparhiale de fete din partea clericilor; la 31 august 1905, prin rezoluția Înalț Prea Sfințitului Vladimir, este numit în funcția de profesor de cânt la clasele superioare ale Seminarului Teologic din Chișinău; la 23 august 1905, Consiliul Școlii Eparhiale din Chișinău își exprimă recunoștința pentru munca în predarea cântului și metodicii cântului în cadrul cursurilor pedagogice și de cântare bisericască pentru elevii școlilor bisericesti din Eparhia Chișinăului, desfășurate în vara aceluși an în capitala Guberniei; la 19 iulie 1906, prin rezoluția Înalț Prea Sfințitului Vladimir, este numit membru al Comisiei de examinare a candidaților la funcția de psalmiști și a celor ce sunt gratificați cu stihar, fapt confirmat și prin Decretul Consistoriului de la Chișinău în data de 2 august 1906; prin rezoluția Înalț Prea Sfințitului Vladimir

este numit conducător al Școlii de psalmiști — data lipsește. În compartimentul ce vizează starea familială este menționat că M. Berezovschi are vârsta de 39 ani; Soția — Elena Dimitrievna în vârstă de 33 ani; copiii: Andrei — 16 ani, Maria — 15 ani, Dumitru — 12 ani, Alexandra — 11 ani, Zinaida — 6 ani și Elena — 4 ani. Feciorii Andrei și Dumitru sunt elevi la *Gimnaziul de băieți Nr.1*, iar fiicele Maria și Alexandra sunt eleve la *Gimnaziul Principesa Dadiani* [17, f.236v–f.240v].

În *Dosarele clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1915*, numele lui M. Berezovschi figurează și de această dată în listele clericilor de la Catedrala *Nașterii Domnului* din Chișinău, F.208, inv.12, dos.202, data nașterii — 20 februarie 1868, locul nașterii Caplani, județul Akkerman. Sesizăm că în acest dosar, precum și în altele care vor fi analizate mai jos, este indicată o dată a nașterii diferită de cea pe care o regăseam în documentele din perioada în care M. Berezovschi era elev la Seminarul Teologic (20 februarie în locul datei de 8 noiembrie).

Datele privind evoluția carierei sale profesionale ce figurează în dosarele anterioare în linii mari se păstrează, însă am sesizat faptul că este menționată o altă dată privitor la numirea sa în funcția de profesor de cânt la *Gimnaziul Nr.2* — cea de 14 martie 1894, spre deosebire de data de 22 martie ce figurează în dos.136, inv.12, din F.208. Privitor la calitatea sa de membru al Consiliului Școlii Eparhiale de fete din partea clericilor, în dosarul 202, inventarul 12 din Fondul 208 apare precizarea că a fost în această postură până în 1907. Printre datele noi pe care le găsim în filele aceluiași dosar sunt: din septembrie 1906 M. Berezovschi lucrează ca profesor de cânt în clasele primare ale Seminarului Teologic. Din acest document aflăm și data numirii sale în calitate de conducător al Școlii de psalmiști, care lipsea în documentul anterior — 26 septembrie 1906. La data de 2 octombrie 1907, prin decizia Congresului Eparhiei Chișinăului înregistrată cu numărul 36 și aprobată prin hotărârea Înalț Prea Sfințitului Vladimir sub numărul 6100, este numit membru secretar al Consiliului Claselor de Psalmiști. La data de 3 noiembrie 1907, conform Registrului clasei de psalmiști aprobat de către Înalț Prea Sfințitul Vladimir, Mihail Berezovschi este numit profesor superior la disciplinele teoria muzicii și cânt pentru această clasă. Acest post l-a deținut până la 3 ianuarie 1909. Începând cu anul 1906, lucrează în calitate de profesor de cânt la *Gimnaziul de fete al Zemstvei*. La 18 septembrie 1913, demisionează din funcția de profesor de cânt la Seminarul Teologic din Chișinău, în legătură cu numirea sa la 24 septembrie 1913 în funcția de Conducător (Director) al Școlii de Psalmiști din Chișinău, prin Rezoluția Înalț Prea Sfințitului Serafim Episcopul Chișinăului și Hotinului [18, f.253v, f.260v].

Lista privind gratificările este completată cu informația precum că la 24 martie 1907 este gratificat cu *Camilafcă* și mai este menționat faptul că a primit și Cruce la piept însă data nu e indicată. Mai aflăm că la 4 iunie 1914 a fost decorat cu prețioasa distincție *Crucea de Aur* din Cabinetul Măriei Sale pentru faptul că, în calitate de dirijor al Corului arhieresc, a participat la slujba solemnă de descoperire a Monumentului Împăratului Alexandru I în orașul Chișinău, în prezența Feștelor Împărătești [18, f.253v, f.254v].

În filele aceluiași dosar sunt trecute informații privind sursele sale anuale de venit: 1) suma de remunerare din Caznaua de stat — 244 ruble și 89 copeici; 2) de la Sfântul Sinod — 122 ruble și 40 copeici; 3) suma venită din chiria casei de comerț a Soborului — 771 ruble și 48 copeici; 4) din urna de jertfă a Soborului pentru anul întreg — 176 ruble și 17 copeici; 5) în calitate de dirijor — suma nu este indicată; 6) în calitate de conducător al școlii de psalmiști — 600 ruble; 7) în calitate de profesor de cânt la *Gimnaziul de Fete al Zemstvei* — 500 de ruble; 8) Venituri private — 300 de ruble [18, f.254v, f.255v].

Important și îmbucurător este faptul că în acest dosar, în compartimentul privind starea familială este trecut și numele de domnișoară al soției — Elena Dimitrievna, născută Baltaga, la 3 martie 1873, dar și faptul că, spre deosebire de documentele analizate anterior, aici este indicat anul nașterii copiilor, dar nu vârsta lor, ceea ce ne permite să reconstituim cu exactitate momentul apariției fiecărui copil în viața lui M. Berezovschi. Așadar, aflăm că: Andrei s-a născut la 2 iunie 1890, este deja student la *Universitatea Imperială din Petrograd*, facultatea juridică; Maria — născută la 29 august 1891, elevă la *Școala Imperială de Arte frumoase: Pictură, Sculptură și Arhitectură*; Dumitru — născut la 10 mai 1894, elev la *Gimnaziul lui Simakov*; ultimele trei fiice: Alexandra născută la 18 octombrie 1895, Zinaida — născută la 27 martie 1900, și Elena — născută la 2 mai 1902, sunt eleve la *Gimnaziul de Fete al Zemstvei*. În compartimentul ce indică comportamentul întregii familii în societate supravegheată de blagocinie pentru ca informația să fie comunicată conducerii eparhiale, este menționată remarca *putare foarte bună* [18, f.254, f.255].

Din documentul *Listele clericilor Catedralei Nașterea Domnului pentru anul 1917*, F.208, inv.12, dos.215. Aflăm că meritele muncii sale asidue sunt recunoscute cu alte două distincții: la 6 mai 1915 este decorat cu *Ordinul Sânta Ana de gradul III*; iar în data de 29 iunie 1916 este gratificat cu *Paliță*. Am sesizat însă că în acest document figurează o altă dată privind momentul când a fost numit profesor de cânt și conducător de cor la *Gimnaziul Nr.1* — cea de 14 august, și nu 11 august cum era indicat în documentul precedent [19, f.32v–36v].

Ne-am bucurat să vedem că în informația privind sursele sale anuale de venit indicate în filele acestui dosar este trecută inclusiv și suma pe care o primea pentru activitatea de dirijor al Corului arhieresc, care nu figura în dosarul analizat mai sus. Astfel, găsim următoarele date: 1) suma de remunerare din Caznaua de stat — 244 ruble și 89 copeici; 2) de la Sfântul Sinod — 122 ruble și 40 copeici; 3) suma venită din chiria casei de comerț a Soborului — 771 ruble și 48 copeici; 4) din urna de jertfă a Soborului pentru anul întreg — 215 ruble și 91 copeici; 5) în calitate de dirijor al Corului arhieresc — 1000 de ruble; 6) în calitate de conducător al Școlii de psalmiști și pentru activitatea didactică — 800 ruble; 7) în calitate de profesor de cânt la *Gimnaziul de Fete al Zemstvei* — 500 de ruble; 8) venituri private — 300 de ruble [20, f.33v, f.34v]. Din această informație observăm că cea mai mare sumă în bugetul familial venea din salariul de dirijor al Corului arhieresc. În plus, multiplele surse de venit mărturisesc și despre activitatea prodigioasă a lui Mihail Berezovschi, care era mereu activ în dorința de a realiza lucruri frumoase.

Informațiile privind starea familială vin cu unele completări, pe alocuri greșeli, însă în mod clar fiii lui M. Berezovschi avansează pe scara profesională și în plan personal, oferind părintelui lor motive de bucurie. În filele acestui dosar vedem o nouă dată de naștere a soției — 31 martie 1873, și nu 3 martie 1873 așa cum figurează în dosarul 202, inv.12, F.202. Probabil greșeala s-a produs anume în dosarul analizat anterior, întrucât în alte documente de mai târziu, apare totuși data de 31. Ca dată a nașterii feciorului mai mare Andrei, care deja este sublocotenent în Artilerie, este trecută cea de 27 iunie, nu 2 iunie 1890. Considerăm că de această dată greșeala s-a produs în completarea documentului de față, întrucât în documente de mai târziu figurează totuși data de 2 iunie; Maria — născută la 29 august 1891, continuă să fie elevă la aceeași instituție menționată și în dosarul 202 — *Școala Imperială de Arte frumoase: Pictură, Sculptură și Arhitectură*, informația din filele dosarului 215 vine însă cu concretizarea faptului că această instituție de învățământ se află la Moscova; Dumitru — născut la 10 mai 1894 este deja sublocotenent în *Regimentul Infanteriei din Eleț* sub numărul 33; Alexandra — născută la 18 septembrie, nu octombrie 1895

cum figurează în dosarul 202, este deja căsătorită, devenind soția Juncherului *Regimentului Măriei Sale a Școlii militare din Pavlovsk* (din păcate nu este menționat și numele soțului). Mezinlele familiei: Zinaida — născută la 27 martie 1900 și Elena — la 2 mai 1902, continuă să fie eleve la *Gimnaziul de fete al Zemstvei* [19, f.33, f.34].

Concluzionând asupra celor relatate mai sus dorim să clarificăm totuși data și anul nașterii lui Mihail Berezovschi. O explicație plauzibilă în acest sens o găsim reieșind din următorul raționament: întrucât în unele surse arhivistice figurează data de 8 noiembrie, iar în altele data de 20 februarie, suntem de părerea că totuși, cel mai probabil, viitorul compozitor s-a născut anume în data de 8 noiembrie, întrucât anume în această dată creștinii ortodocși îi sărbătoresc pe *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*, ceea ce explică și numele care i-a fost pus și pe care l-a purtat cu demnitate întreaga viață. Chiar și în prezent, creștinii ortodocși credincioși cu adevărat obișnuiesc să pună nume copiilor lor în funcție de sfinții ce sunt sărbătoriți în aceeași zi în care s-a născut copilul, iar întrucât tatăl lui Mihail Berezovschi era preot, cel mai probabil a ținut cont de Sărbătoarea zilei în care s-a născut feciorul său. Avem o explicație și privitor la data de 20 februarie 1868 care apare în unele documente. Cel mai probabil, aceasta este data la care Mihail Berezovschi a fost înregistrat în mod oficial, cum cel mai ades se întâmpla în acele vremuri, ca copiii să fie înregistrați la primărie cu întârziere destul de mare. Potrivit raționamentului nostru, anul real al nașterii lui M. Berezovschi este 1867, și nu 1868.

În afara aspectului ce ține de data și anul nașterii, în majoritatea surselor arhivistice cercetate pentru realizarea acestui articol este menționat ca loc al nașterii lui M. Berezovschi localitatea Caplani, județul Akkerman, așadar mărturiile pe care ni le oferă aceste documente pot servi drept argumente concludente pentru a exclude alte variante greșite care mai circulă în literatura muzicologică autohtonă.

Considerăm că și restul informațiilor desprinse din filele dosarelor din Arhiva Națională sunt deosebit de prețioase pentru noi și vin să întregescă cu detalii inedite informațiile pe care le posedam până acum despre această mare personalitate, demonstrându-ne încă o dată valoarea sa incontestabilă, faptul că era mereu neobosit, și poseda o energie admirabilă, care-i dădea forță să reușească să fie prezent peste tot, dovadă în acest sens fiind numeroasele colective corale în fruntea cărora s-a aflat. Unicitatea sa stă și în modul fantastic în care a reușit să îmbine armonios activitatea dirijorală prodigioasă, de rând cu cea componistică, pedagogică și desigur preotească.

Referințe bibliografice

1. *Lista elevilor Seminarului teologic din Chișinău care au fost înmatriculați în anul de studii 1882–1883*. ANRM. F. 1862. Inv. 9. Dos. 467. F. 17v–18.
2. *Seminarul teologic din Chișinău: Evidența nominală a elevilor Seminarului Teologic din Chișinău pentru anul de studii 1887–1888*. ANRM. F.1862. Inv. 9. Dos. 491. F. 1v–2.
3. *Consiliul pedagogic al Seminarului teologic din Chișinău cu Atestatele și Adevărurile despre absolvire în ciornă cu listele celor care au absolvit cursul complet de studii*. ANRM. F. 1862. Inv. 9. Dos. 493, F. 10–10v.
4. *Lista elevilor Seminarului Teologic din Chișinău întocmită după susținerea examenelor de la sfârșitul anului de studii 1887–1888*. In: *Кишиневские Епархиальные Ведомости*. 1888, nr. 13, pp. 466–467.
5. NAGACEVSCHI, E. *Mihail Berezovschi — dirijor de cor și compozitor*. Chișinău: Epigraf, 2002.
6. *Anuarul Seminarului Teologic Superior “Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni” din Chișinău. Note din istoricul seminarului*. Chișinău: Tipografia Eparhială Cartea Românească, 1926.
7. ARABAGIU, R. Cine ești, Mihail Berezovschi? In: *Basarabia*. Chișinău: Universul, 1992, nr. 11. pp. 192–199.
8. POȘTARENCO, D. O Biserică dispărută din Chișinău: Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil. In: *Identitățile Chișinăului*. Ed. a 2-a. Chișinău: Arc, 2015, pp. 188–206.

9. БУРЬЯНОВ, А. Историко-статистическое описание церкви и прихода селения Волонтировка, бывшей казачьей станицы Аккерманского уезда. В: *Кишиневские Епархиальные Ведомости*. 1877, №. 21, с. 906–917.
10. *Журнал заседаний Кишиневской консистории за июль–сентябрь*. НАРМ. Ф. 208. Инв. 1. Д. 77. Л. 1320–1320v.
11. *Dosarele clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1890*. ANRM. F. 208. Inv. 12. Dos. 116. F. 15v.
12. Распоряжения Епархиального Начальства: Рукоположены. В: *Кишиневские Епархиальные Ведомости*. 1889, нг. 21, р. 887.
13. Распоряжения Епархиального Начальства: Перемещены. В: *Кишиневские Епархиальные Ведомости*. 1890, нг. 9, pp. 387–388.
14. *Lista dosarelor clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1893*. ANRM. F. 208. Inv. 12. Dos. 122. F. 154v.
15. *Lista dosarelor clericilor din bisericile Chișinăului pentru anul 1898*. ANRM. F. 208. Inv. 12. Dos. 136. F. 237v–238v.
16. *Dosarele clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1904*. ANRM. F. 208. Inv. 12. Dos. 157. F. 241v–242v.
17. *Dosarele clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1906*. ANRM. F. 208. Inv. 12. Dos. 170 F. 236v–240v.
18. *Dosarele clericilor bisericilor din Chișinău pentru anul 1915*. ANRM. F. 208. Inv. 12. Dos. 202. F. 253v–260v.
19. *Documentul Listele clericilor de la Biserice Sf. Alexandru Nevski pentru anul 1917*. ANRM. F. 208. Inv. 12. Dos. 215. F. 32v–36v.